

прагматичного інтересу з боку Росії, Німеччини, Австро-Угорщини й змушена була скеровувати зовнішньополітичну діяльність винятково на захист своєї незалежності.

Загалом позитивно оцінюючи рецензовану монографію, хотілося б висловити деякі зауваження. У першому розділі доцільно було більш критично проаналізувати історіографію з даної проблематики. Так, на нашу думку, недостатньо повно висвітлене ставлення іноземних дипломатів до «галицького питання» на міжнародній конференції в Генуї, міжнародному конгресі прихильників Ліги Націй у Празі та конгресі миру в Лондоні. Безумовно, цінним додатком до монографії став би іменний та географічний покажчик.

Таким чином, слід визнати, що монографія І.Б.Дацківа «Дипломатія українських державних утворень у захисті національних інтересів 1917–1923 рр.» написана на високому науковому рівні. Вона, безумовно, стане надійною підмогою для науковців, студентів, усіх, хто цікавиться історією української дипломатії. Це ґрунтовне дослідження є вагомим внеском у розвиток сучасної наукової концепції історії України. При цьому вона не ставить крапку в осмисленні проблеми, а, радше, окреслює нові горизонти наукових пошуків та дає імпульс для подальшої розробки проблеми.

О.П.Реєнт (Київ)

Адамович С.В.

Соборність та регіональний розвиток у суспільно-політичному житті незалежної України. – Івано-Франківськ: Місто-НВ, 2009. – 884 с.

Боротьбу українців протягом століть за право створення власної держави супроводжувало звернення до феномена соборності. Адже саме соборність, як один із базових концептів національної державності, включає і нерозривно поєднує у своєму змісті як єдність українського суспільства на основі історико-культурних та національно-духовних цінностей, так і консолідацію громадян на ґрунті свободи, демократії й дотримання прав людини.

Незважаючи на те, що незалежна Україна торує свій державницький шлях уже 19 років, досі поза увагою залишалося комплексне дослідження регіонального розвитку в умовах становлення і розвитку української державності і пов'язаних із цим перспектив соборності України. Цю прогалину спробував заповнити кандидат історичних наук, доцент Прикарпатського національного університету С.В.Адамович, який протягом останніх років вивчає проблему соборності у суспільно-політичному житті нашої держави.

Монографічне дослідження івано-франківського історика доповнює невелику на сьогодні підбірку студій із проблем історичної регіоналістики, зокрема в її, сказати б, соборницькому компоненті. Логіка книжки закономірно вписується у сучасну науково-методологічну парадигму історичної регіоналістики, розроблену членом-кореспондентом НАН України, заступником директора Інституту історії України НАНУ, доктором історичних наук, професором О.Реєнтом та провідним науковим співробітником відділу регіональних проблем історії України Інституту історії України НАНУ, доктором історичних наук Я.Верменич.

Актуальність рецензованої праці С.В.Адамовича вагома ще й тому, що вже від рубежу XIX–XX ст. візія соборної України культивувалася провідниками обох гілок українства. Відтак ідея майбутньої єдиної держави ґрунтувалася на підвалинах етнічної та мовної спільності українців підросійської і півавстрійської України. А що соборницькі ідеї виходили з Галичини і в їх основі лежали пошук союзників у протистоянні з польською елітою та галицьке месіанство стосовно Наддніпрянщини, то ідея соборної України була досить раціональною і реалістичною. До того ж, вона логічно вписувалася в геополітичну орбіту початку XX ст.: Російська імперія, яка найбільше заперечувала ідею української соборності, не могла реально протиставити

будь-яку відповідну контрдією на території Австро-Угорщини, а москвофільство з його «Татьянинскими обществами» не становило надто серйозної загрози.

З іншого боку, соборність отримала могутній поштовх завдяки діяльності подвижників другої половини ХІХ – початку ХХ ст. загальнонаціонального масштабу – П.Куліша, М.Драгоманова та І.Франка. Остаточне політичне і законодавче оформлення ідеї соборності відбулося у період Української революції 1917–1921 рр. завдяки спільним діям двох українських еліт – галицької та надніпрянської. Емпірика цього процесу засвідчила, що ціле ХХ століття – це історія боротьби національних провідних верств за створення єдиної політичної нації, а, відтак, і єдиної держави. Суттєвим кроком на шляху реалізації соборницької ідеї став процес утворення Великої України, частково розпочатий радянським режимом у 1939–1945 рр. і завершений у 1991 р., коли наша країна проголосила державну незалежність. Власне кажучи, 1991 рік і став відправним пунктом для автора у з'ясуванні особливостей дезінтеграційних ризиків та шляхів об'єднання держави. Звичайно, не можна стверджувати, що проблема соборності не вивчалася істориками, але у згаданому контексті вона ще не була предметом спеціального дослідження.

Структура монографії С.В.Адамовича цілком виправдана. У першому розділі проаналізовано джерела та історіографію проблеми. При написанні праці автор залучив матеріали, що зберігаються у вітчизняних центральних (ЦДАГО України, ЦДАВО України, ГДА СБУ) і регіональних (державні архіви Закарпатської, Вінницької, Івано-Франківської, Луганської, Одеської, Тернопільської, Харківської та Чернівецької обл.) архівах. Джерельна база дослідження дала авторові змогу показати складний історичний шлях, що пройшла незалежна Україна у справі консолідації суспільства й формування української політичної нації. Особливе місце у списку використаних джерел і літератури мають виступи політичних і громадських діячів, періодичні видання та інтернет-джерела. Загальний перелік налічує 1096 одиниць, що дозволяє стверджувати про високий ступінь аргументованості запропонованих автором висновків (с.817–823).

У наступних п'яти розділах розкрито проблеми державного устрою та концепцій децентралізації в незалежній Україні, тенденції суспільно-політичних процесів у регіонах Півдня і Сходу України, специфіку розвитку західноукраїнського регіону тощо. Авторська періодизація еволюції соборності та регіонального розвитку в незалежній Україні цілком доцільна: розпад партійно-радянської системи і здобуття незалежності України (1989–1991 рр.), процес розробки і прийняття Конституції (1990–1996 рр.), проблема вдосконалення державного устрою та консолідації країни після її ухвалення (1996–2008 рр.), боротьба за надання реальних повноважень місцевому самоврядуванню та проведення адміністративно-територіальної реформи (1997–2008 рр.). Відтак розгляд концепцій децентралізації в незалежній Україні побудовано за хронологічно-проблемним принципом і справедливо пов'язано зі змінами загальної суспільно-політичної ситуації.

Другий, найбільший, тематичний блок монографії становить дослідження особливостей регіонального розвитку у суспільно-політичному житті незалежної України (с.357–816). Обґрунтовуючи свою позицію в даному питанні, С.В.Адамович з'ясовує різні аспекти формування політико-правового статусу АР Крим у складі України, періоди нестабільності і протистояння з органами державної влади, становлення лояльної до центру регіональної влади, зростання децентралістських тенденцій на півострові. Послугуючись сучасним теоретико-методологічним інструментарієм, автор розглядає і специфіку суспільно-політичного розвитку регіонів Сходу України. Виокремлюючи Донбас як осереддя суспільно-політичного розвитку, він доволі переконливо показує розвиток ідеї економічного регіоналізму в незалежній Україні, сепаратистські та федералістські прояви в умовах виборчих кампаній. Деяко особібно проаналізовано статусні та ідентифікаційні характеристики Харкова (с.572–575). Зауважимо: якщо й виокремлювати цей обласний центр як

певний приклад для унаочнення авторського бачення проблеми, було б доцільним порівняти з ним, скажімо, Донецьк.

Завершує дослідження С.В.Адамовича аналіз негативних наслідків регіональних розколів усередині країни, сказати б, її «західна» складова, специфіка функціонування якої вивчається автором у розрізі етнополітичного розвитку Закарпаття, Галичини і Буковини. У цьому компоненті монографії з'ясовується проблема політичного русинства, угорський фактор у суспільно-політичному житті Закарпаття, соборницькі тенденції у Галичині. Знову ж таки осібно стоїть Чернівецька область, на прикладі якої показано особливості міжетнічних та міжконфесійних відносин (с.787–816). На нашу думку, доцільно було б порівняти, скажімо, статусні та ідентифікаційні характеристики принаймні Львова і Чернівців. Це дозволило б побачити виразну регіональну специфіку західноукраїнської етнополітичної сфери.

Окремо слід звернути увагу на висновки. Їх зміст переконує, що вони ґрунтуються на ретельному опрацюванні емпіричного матеріалу, сучасному методологічному інструментарії та широкій історіографії проблеми.

Позитивно оцінюючи монографію С.В.Адамовича, слід зазначити окремі прогалини. Зокрема, у такій ґрунтовній праці відсутні іменні та географічні покажчики, перелік умовних скорочень, а також структурування практичних рекомендацій органам законодавчої й виконавчої влади та місцевого самоврядування України за їх відомчим підпорядкуванням.

Водночас підкреслюємо, що своєю працею С.В.Адамович відкрив перспективи для майбутніх досліджень консолідаційних і дезінтеграційних процесів у незалежній Україні, а також розширив методологічні обрії історичної регіоналістики. Загалом рецензована монографія – це перша і досить вдала спроба дослідження проблеми соборності та регіонального фактора у державному будівництві, відтак вона є суттєвим внеском у вивчення державотворчих та етнополітичних процесів у сучасній Україні та буде корисна як історикам і політологам, так і державним діячам та політикам.

*І.В.Срібняк (Київ),
І.С.Монолатій (Івано-Франківськ)*